

Podstawowe dane dotyczące UNESCO i listy Światowego Dziedzictwa

(na podstawie materiałów Polskiego Komitetu UNESCO)

UNESCO to skrót z języka angielskiego: **United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization** czyli Organizacja Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury. Ma także znaczenie w języku łacińskim: *unesco* czyli łączę się w jedno.

Jest to wyspecjalizowana organizacja ONZ, której podstawowym celem jest wspieranie współpracy międzynarodowej w dziedzinie kultury, sztuki i nauki, a także wzbudzanie szacunku dla praw człowieka, bez względu na kolor skóry, status społeczny i religię.

Organizacja powstała 16 listopada 1945 roku na mocy podpisanego Aktu Konstytucyjnego, w preambule do którego czytamy, że ponieważ wojny rodzą się w umysłach ludzi, również w ich umysłach powinny być zwalczane. Wspiera wymianę doświadczeń, której celem jest trwały rozwój, oparty na założeniu, że kolejne pokolenia będą mogły korzystać z dziedzictwa, które jest udziałem współczesnych ludzi.

Światowe Dziedzictwo

Miejsca wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa stanowią wspólne dobro ludzkości. Wyróżnia je „najwyższa powszechna wartość” uznana w rozumieniu Konwencji UNESCO z 1972 r. dotyczącej Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego.

Światowe Dziedzictwo ma przedstawiać różnorodność kulturalną i bogactwo natury wszystkich regionów świata. Szczególna opieka, jaką miejscom zaliczonym w poczet Światowego Dziedzictwa mają zapewnić Państwa-Strony Konwencji, ma je chronić przed zniszczeniem i pozwolić na zachowanie ich w możliwie niezmienionej postaci dla przyszłych pokoleń. Konwencja jest umową międzynarodową określającą obowiązki Państw-Stron i instrumentem współpracy międzynarodowej.

Warunkiem wpisu zabytku na Listę Światowego Dziedzictwa jest spełnienie jednego lub kilku kryteriów stanowiących o jego wyjątkowości w skali światowej. Miejsca zaliczone w poczet Światowego Dziedzictwa muszą odpowiadać wymogom autentyczności i integralności, określonym w [„Wytycznych operacyjnych”](#) do Konwencji UNESCO.

Obecnie na Liście Światowego Dziedzictwa znajdują się 1052 obiekty w 165 państwach: 814 obiektów kultury, 203 przyrodnicze i 35 o charakterze mieszanym kulturowo-przyrodniczym.

Obecnie na Liście znajduje się 14 obiektów z Polski:

- Stare Miasto w Krakowie
- Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochn
- Auschwitz-Birkenau. Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady\
- Puszcza Białowieska
- Stare Miasto w Warszawie
- Stare Miasto w Zamościu
- Średniowieczny zespół miejski Torunia
- Zamek krzyżacki w Malborku
- Kalwaria Zebrzydowska: manierystyczny zespół architektoniczny i krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy
- Kościoły Pokoju w Jaworze i Świdnicy
- Drewniane kościoły południowej Małopolski: Binarowa, Blizne, Dębno, Haczów, Lipnica Murowana, Sękowa
- Park Mużakowski
- Hala Stulecia we Wrocławiu
- Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat

Puszcza Białowieska

Jako jedyny obszar przyrodniczy z Polski, wpisany na listę Światowego Dziedzictwa. Wpisany w 1979 r. jako część obszaru Białowieskiego Parku Narodowego. Następnie w 1992 r. dopisano białoruską część Puszczy Białowieskiej, więc obie części Puszczy stanowią jeden obiekt transgraniczny. W 2014 roku miejsce Światowego Dziedzictwa „Puszcza Białowieska” zostało rozszerzone, przede wszystkim po stronie polskiej, z 5.069 ha do 59.576,09 ha.

Kryteria wpisu na listę Światowego Dziedzictwa Naturalnego UNESCO

W przypadku dóbr przyrodniczych za „dziedzictwo naturalne” są uważane miejsca lub obszary o wyjątkowej wartości naukowej, estetycznej i ochronnej:

- pomniki przyrody ożywionej i nieożywionej
- siedliska zagrożonych gatunków roślin i zwierząt
- miejsca lub obszary naturalne.

Aby wartość uniwersalna dobra przyrodniczego proponowanego do wpisu została uznana przez Komitet Światowego Dziedzictwa, musi ono spełniać **warunek integralności** i odpowiadać jednemu z czterech **kryteriów**. W projekcie wpisania Przełomu Dunajca na listę Światowego Dziedzictwa zaproponowano zgodność z VIII i X kryterium.

VIII kryterium dotyczy wyjątkowych przykładów reprezentatywnych dla głównych etapów historii Ziemi, włączając świadectwa rozwijającego się na niej życia, trwających procesów geologicznych istotnych w tworzeniu rzeźby terenu, bądź form geomorfologicznych lub fizjograficznych o dużym znaczeniu.

X kryterium dotyczy siedlisk naturalnych najbardziej reprezentatywnych i najważniejszych dla ochrony różnorodności biologicznej, włączając te, w których występują zagrożone gatunki o wyjątkowej uniwersalnej wartości z punktu widzenia nauki lub ochrony przyrody.

Każde dobro przyrodnicze powinno mieć **plan zarządzania**. Ochrona prawna i instytucjonalna oraz ewentualnie zwyczajowa powinna być zagwarantowana w perspektywie długoterminowej. **Granice obiektu** powinny odzwierciedlać wymogi przestrzenne siedlisk, gatunków lub zjawisk, które były podstawą wpisu. Granice powinny obejmować dostatecznie rozległe obszary bezpośrednio przylegające do obszaru o wyjątkowej, uniwersalnej wartości tak, by chroniły wartości obiektu przed bezpośrednimi skutkami ingerencji człowieka i wykorzystywaniem zasobów naturalnych poza obszarem wpisanym. Granice wpisanego obiektu mogą pokrywać się z jedną lub kilkoma strefami chronionymi takimi jak **parki narodowe** czy rezerваты biosfery.

Obowiązek ochrony i nadzoru

Wpis na listę światowego dziedzictwa wiąże się z wypełnianiem konkretnych obowiązków przez Państwo-Stronę Konwencji, na którego terytorium znajduje się wpisany obiekt. Państwo musi składać regularne raporty do Komitetu Światowego Dziedzictwa na temat stanu obiektu, jego ochrony, konserwacji i zarządzania, by umożliwić UNESCO monitorowanie

obiekty. Sam wpis na listę nie poprawia z reguły ochrony obiektu, którą określają przepisy prawa narodowego.

Zarządzający obiektem dziedzictwa powinien zagwarantować, że jego wyjątkowa uniwersalna wartość z momentu wpisu jest utrzymana lub została wzbogacona. Regularny przegląd ogólnego stanu zachowania jest monitorowany i podlega okresowej sprawozdawczości.

Wszystkie obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa muszą mieć zapewnioną długoterminową prawną ochronę i zarządzanie, których celem jest ich zachowanie. Ochrona ta powinna uwzględniać odpowiednio wytyczone granice obiektu. Analogicznie, Państwa-Strony powinny wykazać adekwatną ochronę kandydującego obiektu na poziomie krajowym, regionalnym, gminnym i/lub tradycyjnym. Powinny załączyć do wniosku odpowiedni tekst z klarownym wyjaśnieniem sposobu, w jaki te zasady ochrony działają, aby chronić obiekt.

Narzędzia ustawowe i regulacyjne na poziomie krajowym i lokalnym powinny zapewnić przetrwanie obiektu i jego ochronę przed rozwojem i zmianami, które mogą negatywnie wpływać na jego wyjątkową uniwersalną wartość lub integralność i/lub autentyzm. Państwa-Strony powinny zapewnić pełne i skuteczne wdrożenie tych narzędzi.

Określenie granic obiektu jest podstawowym wymogiem w ustanowieniu skutecznej ochrony kandydujących dóbr. Granice powinny być tak wyznaczone, aby zagwarantować pełne odzwierciedlenie wyjątkowej uniwersalnej wartości obiektu oraz jego integralności i/lub autentyzmu.

W przypadku obiektów zgłaszanych ze względu na kryteria VII-X, granice powinny odpowiadać wymogom przestrzennym siedlisk, gatunków, procesów i zjawisk, które stanowią podstawę wpisu tych obiektów na Listę Światowego Dziedzictwa. Granice powinny uwzględniać dostatecznie rozległy teren bezpośrednio przylegający do obszaru posiadającego wyjątkową uniwersalną wartość, aby zapewnić ochronę wartości dziedzictwa przed bezpośrednim efektem ingerencji człowieka i wpływem wykorzystywania zasobów naturalnych zlokalizowanych poza jego terenem kandydującego do wpisu.

Granice zgłaszanego obiektu mogą pokrywać się z jednym lub wieloma istniejącymi lub proponowanymi obszarami chronionymi, takimi jak parki narodowe lub rezerваты przyrody czy biosfery albo objęte ochroną obszary historyczne.

Jeżeli wymaga tego właściwa ochrona obiektu, należy zapewnić mu odpowiednią strefę buforową, czyli obszar otaczający obiekt, obejmujący bezpośrednio otoczenie, ważne

widoki i inne obszary lub atrybuty, mające funkcjonalne znaczenie dla obiektu i jego ochrony.

Każde kandydujący obiekt powinien posiadać odpowiedni plan zarządzania. W przypadku obiektu transgranicznego jakakolwiek modyfikacja będzie wymagała zgody wszystkich państw, których ona dotyczy.

Obiekty Światowego Dziedzictwa mogą wspomagać różne, obecne i proponowane, formy użytkowania, które mają charakter ekologicznie i kulturowo zrównoważony, i które mogą mieć pozytywny wpływ na jakość życia danej społeczności. Państwa-Strony wraz z ich partnerami muszą zagwarantować, że takie zrównoważone użytkowanie lub jakiegokolwiek inne zmiany nie będą miały niekorzystnego wpływu na wyjątkową uniwersalną wartość obiektu.